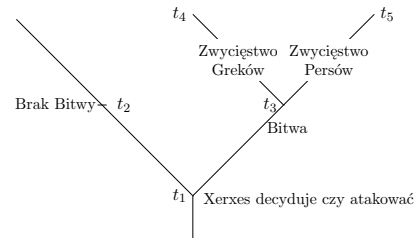

Wiele twarzy otwartej przyszłości

Jacek Wawer

Projekt, który zamierzam realizować, dotyczy pojęcia otwartej przyszłości. W myśl tej idei jest wiele różnych sposobów, na jakie może potoczyć się przyszłość, podczas gdy przeszłość jest ustalona i nieodwracalna. Przyjmuję, że asymetrię między przyszłością a przeszłością dobrze reprezentuje tzw. model rozgałęzień, jak ten po prawej stronie, który przedstawia możliwe scenariusze Bitwy pod Salaminą.

Ta “drzewiasta” struktura została matematycznie zdefiniowana, a następnie użyta do analizy języków zawierających wyrażenia temporalne (jak “w przyszłości”) oraz modalne (jak “możliwe, że”). Dzięki temu może ona być użyta, by z większą precyzją zająć się zagadnieniami związanymi z otwartą przyszłością. Właśnie to będzie przedmiotem mojego projektu. Używając modelu rozgałęzień, planuję zbadać wybrane zagadnienia związane z ideą otwartej przyszłości w dziedzinach logiki, metafizyki i epistemologii (tj. teorii wiedzy).

W dziedzinie logiki będę badał, czy rozsądne jest twierdzenie, że pewne zdania dotyczące (otwartej) przyszłości początkowo jest nieprawdziwe, ale *staje się* prawdziwe wraz z upływem czasu, który rozsądza kwestię, o której mowa. Okazuje się, że niezwykle trudno jest precyzyjnie wyrazić tę dosyć naturalną ideę. Postaram się zbadać powody, które leżą u podstaw trudności z wysłowieniem tej koncepcji.

W dziedzinie metafizyki planuję zaproponować kryterium, które pomoże starannie rozróżnić fakty ulokowane w otwartej przyszłości od tych znajdujących się w ustalonej przeszłości. W większości przypadków nie jest to szczególnie kłopotliwe, jednak niektóre przypadki budzą wątpliwości. Rozważmy fakt, że Monika właśnie wypaliła swojego ostatniego papierosa, że Jan jest w drodze do Paryża, że Bóg wiedział od zarania dziejów, co będziesz robić jutro. Czy są to ustalone fakty dotyczące nieodwracalnej przeszłości? Według mojej hipotezy fakt jest “otwarty” jeśli zachodzi względem niektórych, ale nie wszystkich możliwych przyszłości (niezależnie od tego, czy fakt ten jest ulokowany w przeszłości, teraźniejszości, czy przyszłości). Chcę zbadać jakie konsekwencje płyną z zastosowania takiego kryterium.

W dziedzinie epistemologii zamierzam rozwinąć modele, które dopuszczają wiedzę dotyczącą przygodnych przyszłych zdarzeń, zarówno bieżącą (wiem, że dzieci wrócą do domu głodne) jak i przeszłą (wiedziałem, że nie zjedzą dziś szkolnego obiadu). Są istotne powody, by podać w wątpliwość możliwość takiej wiedzy, jednak będę starał się wykazać, eksplorując pewne istniejące modele, że idea wiedzy dotyczącej przyszłości nie jest sprzeczna. Na bardziej abstrakcyjnym poziomie zamierzam zbadać, czy możemy zdobyć jakąś wiedzę na temat przygodnej przyszłości w sposób czysto rozumowy. Przykładowo, zdaje się, że dzięki czystej refleksji wiem, że: jeśli będzie słonecznie, to faktycznie będzie słonecznie. Mogłoby się wydawać, że jest to jedynie trywialna prawda logiki, ale wiele modeli logicznych uznaje ją za prawdę przygodną. Co gorsza, użyto tych modeli, by argumentować, że świat jest deterministyczny, a przyszłość jest tak ustalona jak przeszłość. Chcę użyć zasobów modelu rozgałęzień, by podważyć te argumenty.

Debata wokół kwestii otwartej przyszłości trwa w europejskiej filozofii od jej początku. Po części dlatego, że dotyka pewnych zasadniczych filozoficznych pytań jak to, czy natura jest deterministyczna, a ludzie wolni, a po części dlatego, że sytuuje się na przecięciu wielu tradycyjnych filozoficznych dyscyplin: logiki, metafizyki, epistemologii, etyki, czy filozofii religii. W moim projekcie chcę wziąć pod uwagę różnorodność tych perspektyw, używając dość zaawansowanych narzędzi i odnosząc się do najnowszych teorii i idei. Mam nadzieję, że moje badania udoskonalą nasze rozumienie tego, czym jest otwarta przyszłość i jak należy o niej myśleć w relacji do innych kluczowych pojęć takich jak „prawda”, „fakt”, czy „wiedza”.